

Milde regen en zonneschijn bij Domela op t Hoogezand

'Zestien? Ik bewonder je moed'

■ VEENDAM – Vandoage t leste stök over hbs-tied van Kornelis ter Laan, zoas dij beschreven stoan zel in n oetgoave van Grunneger Bouk en Veenkoloniaal Museum bie weke 'Van Ledderom'. Wie wazzen bleven in 1887, dou Kneles (16 joar) en zien klazze-kammeroaden op t Hoogezand noar Domela Nieuwenhuis luustern wollen. Nog een poar gedaalten oet wat Rein Brouwer noa twijvoavends proaten mit ol Kneles in 1961 optaikend het:

Door Johan Poppen

„Nou, ik zal je vertellen, het was al zwart van de mensen, voordat de vergadering begon. Het werd in mijn ogen een historisch uur. De zaal was stampvol. Hier en daar weerklonken luide vloeken. Sommigen hadden al zwaar gedronken. Anderen keken ons vijandig aan. 'Wat doen die kinderen hier?' zei iemand. 'Laat ze', zei een ander, 'ze kunnen ervan leren'.

Toen Domela Nieuwenhuis op het podium verscheen, was het in minder dan geen tijd doodstil. Hij was Luthers predikant in Amsterdam. Maar hij sprak niet als een dominee, doch als een profeet. Hij had ook het gezicht van een Messias. Een minuut nadat hij het woord had genomen, waren allen al in zijn ban. De pijpen gingen uit, sommige monden vielen open. Daar stond hij, de grote man, waarvan velen zoveel verwachtten. Daar stond hij voor ons en hij schetste het beeld van onze tijd. Hij deed dat met sublieme gebaren en uitstekende mimiek”.

Als een onweer

„Hij deed alles zomaar uit zijn hoofd. Het kwam als een onweer nader, zijn boodschap: 'Men zegt, dat de mens gehoorzamen moet. Men zegt, dat de mens zijn lot geduldig moet dragen. Men zegt, dat de mens niet begerig mag kijken naar het bezit van een ander, ook niet als hij honger lijdt. Ook niet als hij van ellende bijna omkomt'. En toen kwam het onweer:

Maar ik zeg U, dat er recht voor allen moet zijn, dat de mens te goed is om hem als slaaf, als afgeleefde slaaf te laten sterven; ik zeg U, dat het een vaststaand feit is, onomstotelijk, dat de arme evenveel rechten heeft als de rijke, dat de

arme evenveel mens is. Of dacht U, dat de waarde van de mens zit in het geld, dat hij bij elkaar heeft gescharreld met alle geoorloofde en niet geoorloofde middelen? Ik zeg U. Ik zeg U...

Het onweer sloeg in. De kerk kreeg ervan langs. De kerk, die het zo goed diende te weten en het volkomen verdorven kapitalisme steunde; de machthebbers van de tijd kregen ervan langs, omdat zij het grote gros van de mensen in knechtschap hielden. Op de voorste rij, vlak bij Domela, zat onze wiskundeleraar Bol”.

Schrieff mie mor op

„En daarna, nadat het onweer was ingeslagen, kwam de milde regen. En daarna de zonneschijn. Eens zou er een wereld komen, waarin het recht voor allen zou zijn. Eens zou er een wereld komen, waarin niemand meer zou worden vertrappt. Waarin men begripen zou, dat de mens pas mens is, als hij zich volkomen in vrijheid kan ontplooiën. 'Maar om dat te bereiken moet ergewerkt worden. Om dat te bereiken moet men lid worden van de Sociaal Democratische Bond, die de weg zal bereiden naar dit nieuweland, opdat onze kinderen althans waarlijk mens kunnen zijn'.

Toen hij aan het slot vroeg wie zich op wilde geven als lid, ontstond er een doodse stilte en een vreemde spanning. Niemand zei wat. Daar stond hij, de profeet, ons allen aanzierend. En toen niemand reageerde, keerde hij zijn open handen naar ons en schudde langzaam het hoofd. Eindelijk stond Berend Buizen op. Zijn naam zal ik nooit vergeten. Hij was voerman en vervoerde lijnkoeken. Hij stond op en zei in zijn dialect: 'Ik kin nait lezen en schrieffen, mor schrieff mie mor op'. Daarna volgden er dertig.

Ik stond ook op. Ik meldde mij ook. Maar Domela zei: 'Hoe oud ben jij? Zestien? Nee, als je verantwoordelijk kunt zijn voor je eigen daden, zal ik jou opschrijven. Ik kan deze ernstige zaak niet winnen met kinderen, maar ik bewonder je moed”.

Borrels weg

„Ik zeg je ook, dat ik Domela's talent zeer bewonderde, maar ik was niet jaloers. Hij sprak veel beter dan ik. Ik kon een

▲ Kornelis ter Laan: ...die snor trilde alleen, als hij het over de dagen van strijd had... (naar een ets-proefdruk van Jos van den Berg uit 1964)

volk niet zo in beweging brengen, maar ik wilde het ook niet. Ik wilde het niet, omdat een volk in zo'n toestand niet meer denkt. Mijn methode was een heel andere. Ik sprak veel zakeijker. Onder mijn gehoor bleven de mensen zichzelf. En na

elke rede richtte ik een afdeling op. De grote fout van Domela was, dat hij niet organiseerde.

Ik richtte een afdeling op en onderhield daar later voortdurend contact mee. Ik was ook geen profeet. Ik was maar een gewone man. Ik ging dus ook de weg van de gewone man en bevond me daar wel bij. Voordat ik mijn rede begon, zei ik eerst 'Borrels weg'. Dat stuitte vaak op verzet. Maar daarna maakte ik ze duidelijk, dat het om andere dingen ging dan een borrel. En dat hij, die het povere bedrag, dat hij aan loon ontvangt, nog gaat verdrinken, niet waard is onze vanen te volgen. Er zijn ook kinderen en vrouwen, die moeten leven”.

„Meneer ter Laan”, zei zijn juffrouw-van-gezelschap, „het is Uw tijd, het is half elf”. „Is het al zo laat? Het verveelt me nog niets, maar de juffrouw is nu de baas. Ik heb niets meer te vertellen, maar ik ben ook al bijna negentig”. Hij stond op, kaarsrecht stond hij. Zijn snor in rust. Die snor trilde alleen, als hij het over de dagen van strijd had: 'Ontwaakt, verworpen der aarde'. Nu was slechts zijn witte kuif wat in de war”.

Albatros let de mesienen rotteren

■ NIJPEKEL – Hou klinkt dit? Twijstemmege tenoren bie solozanger van tekst „Ut et nog nooit, nog nooit zo donker west, ovvut wur aaltied wel weer licht”. En den baritons en basen doar van onnern tegenaan mit „...Noe oe oeh, oe oeh oe oeh, noe oe oe oeh” en „Noeh....., noe oe oe oeh”. t Donkerbroene geluud van Ede Staal, zoas wie dat tot op t heden van ploade, baand en ceedee kinnen, wodt op dizze menaaijer schier biekleurd: in vaar stempertijen deur manlu van Albatros.

Dij hebben nòg twij laidjes van hom op t rippertwaar nomen: noa 't Het nog nooit zo donker west' ook 'Eerappel-laand' en 'Geef mie dien blues'. Jan Knollemoa van De Meulenbaarg haar doar t aldereerste belang bie en bie hom kin je doarmit ploug Nij Pekelders (en wel oet boetenkontraainen der goud mit instemmen kinnen) den ook heuren. Op t Molebone-festival van vraidag 8 december en meschain nog ais op t zulfde stee bie t nijjoar-

CHR. MANNENKOOR
'ALBATROS'
NIEUWE PEKELA

▲ „Gr(unnens)” zee Albatros en gooide zok op t nije rippertwaar...

soptreden op 6 jannewoarie.

Ook bie (woar t tegenswoordeg blikboar nait zunder kin) n try-out, twij en n haalve moandveur t Laidjesfestival in Delfziel. Dat oet-perbaaiern gebeurt aankom Van Ledderom-weke, op zotterdagen 23 en 30 september: Doagen van t Grunneger Laid en t Bouk in Veendam. Boetendes mouten Albatrossen der vervast verzuiknummers van moaken, as bie vubbel leden van Grunneger verainen in Nij Amsterdam doar op 3 november bie n optreden aal mor weer om vroagen

Nou op vraidag: aal wat ter toalt in streken om joe tou

Vandoage vinnen ie op dit stee van joen Grunneger kraande veur leste moal 'Streektoal'. Woar tot op t heden in de Drintse oetgoaven net zo'n pozzie 'Streektaol' veur ston. Troost joe: ie huiven der aankom weke nait noar zuiken, teminent op vraidag nait. Op dij 22sten krieg je veur d'eerste moal joen streektoal, dij van aanern en nog veel meer thoes bezörgd in vraidagkraande.

Toal, Taol, Taal

Ieder weke but t cultuurgedaillte joe wat in joen Toal, Taol of Taal. Joa, ook veur lu van aner kaant van grins of grup is der wat bie.

En veur gounent, dij

allinneg mor Nederlands (verstoan of lezen) kinnen. Mor best waiten willen, wat ter in de streek rondom heur loos is. Streekcultuur dus: van Stellingwerf tot Aurich toe, van Drenthe tot aan t Wad.

Veur t lest heb k dizze wekelkse haalve bladzie de hailendal allinneg vol schreven. Van aankom weke òf maggen anern dij oareghaid hebben. Dat ie as leesders doar den ook mor plezaaier aan beleven maggen. En veur goie schrievers en gedichtenmoakers onder joe zel der op dij bladzieden boetendes ook ais gast-roemet moakt worden.

Johan Poppen

zollen...

Dizze drije hebben ze in stedaaiert noa de vekaansie. Veurreerst mans genog, bie ale aanbaidens om geestelek en 'klassiek' waark te zingen, dij dit christelk mannenkoor al noakomen mout. t Zol eerst roem veur de zummer west hebben. Mor pertijen van ain Ede-nummer, dij dou al aanleverd wazzen deur n boetenstoander, vonnen ze veuls te stoer om te zingen. Zoudonde het dirigent Anton Stulp dij dou zulf mor oet zien penne vluien loaten.

Dat was gain lopieswaark en nait mor eem biegoan, om mit Ede 'Geef mie dien blues' te spreken. Benoam nait, omdat Stulp t koorwaark toch ook n bedie 'spannend' moaken wol. In zien deur twij lege pertijen zongen begelaaiden van t woordwieske van solist kin ie den ook heuren, hou nijmoodse rudermesienen op t Eerappel-laand rotteren. Zes moal gaat t in kwart neuten van toeke toeke en den vot van toek! Zo ra-

zen dij dingen ja op klaai, op zoavel en zaand, tot ze op we-nakker eem òfsloagen of tegen de keer in n gram geven.

Wababa wah wa dap wa dap dou lege pertijen insgelieks onder 'Geef mie dien blues'. As ie dat zo nòchtern lezen, heurt t naarns op. Mor ze zingen t bie Albatros slicht, nait aal te swoul of teveul zoiend. Zoudonde moaken ze net genog onnerschaid mit gemoudstoustand van solo-zanger. Dij waarkt zok ja in tekst oet de noad om t koordje lös te kriegen en den, verdold: deur aal dat knovveln krigt e ales in toeze. En n kop as n bol ook nog.

k Mout zeggen, dat dizze solist bie dit zongen zenen-gedou oetkiek en lözze menaaijer van doum mit het om der n oarege oetsmieter van Albatros zien nije Grunnense drij-loek van te moaken. Veur koor en pebliek geldt doarbie den wat Ede Staal in zien tekst al veurzain haar: doe hest dien lol. O yeh! Dou der dommee zulf mor ais dinken om hóu t klinkt.

8-9-1989